

Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής
Ι. Μπίμπου-Νάκου

Επιστημονική Επιτροπή

Χ. Ασημόπουλος
Σ. Βερβερίδου
Α. Γιοβαζολιάς
Κ. Λιανού
Α. Στογιαννίδου
Ε. Φίγγου
Α. Φιλιππάτου
Π. Χατζηλάμπου
Θ. Χατζηπέμου

Οργανωτική Επιτροπή

Φ. Αργυρούδη
Β. Ασλάνογλου
Υ. Βρετού
Γ. Γεωργαλά
Μ. Ζουγκός
Π. Καραγιάννη
Α. Καριού
Γ. Μανώλη
Σ. Μουρατίδου
Κ. Νίκου
Μ. Παπαθανασίου
Α. Πελτέκης
Ε. Σερμπέζη
Ε. Στεργέλλη

Τιμητική επιτροπή

Ε. Αθανασοπούλου
Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη
Σ. Παντελιάδου
Σ. Παρασκευόπουλος
Κ. Τσιτσελίκης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε αυξημένο ενδιαφέρον για τη μετανάστευση, το σχολείο και την κοινωνική συνοχή, ενδιαφέρον που δεν περιορίζεται στην Ελλάδα, αλλά επεκτείνεται διεθνώς. Με δεδομένες τις δημογραφικές αλλαγές στην Ελληνική κοινωνία και τις συνεχείς μετακινήσεις ομάδων μεταναστευτικού πληθυσμού, ο ρατσισμός και οι διακρίσεις αποτελούν σημαντικά ζητήματα (και) για τις σχολικές κοινότητες (εκπαιδευτικοί, μαθητές και οικογένειές τους). Με την ευκαιρία της τριετούς εφαρμογής και ολοκλήρωσης της Πράξης και της Δράσης 6.2, τα Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης (ΠΨΥ) διοργανώνουν τριήμερο Συμπόσιο με διεθνή συμμετοχή γύρω από τα παραπάνω ζητήματα και δημοσιοποιούν την πορεία και τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων που έγιναν σε 105 δημόσια σχολεία όλων των βαθμίδων σε όλη τη χώρα κατά την περίοδο 2010-2013. Το Συμπόσιο αποτελεί την αφορμή για την ανάπτυξη ενός διαλόγου απαραίτητου για τους μετανάστες, τόσο στις σχολικές τους τάξεις, όσο και στην κοινωνική πραγματικότητα της Ελλάδας σήμερα. Για το λόγο αυτό πλαισιώνεται από οργανισμούς και φορείς που καταθέτουν τις εμπειρίες τους από τους χώρους συνάντησής τους με τους μετανάστες, τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο. Οι οπτικές της ετερότητας αναπτύσσονται πολυσύνθετα μέσα από την επαγγελματική πρακτική ψυχολόγων και εκπαιδευτικών, την τριβή με τις ψυχοκοινωνικές ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών τους, την έρευνα, την ισχύουσα νομοθεσία για την ιθαγένεια και τη μεταναστευτική πολιτική.

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

Πλαίσιο των Προγραμμάτων Ψυχολογικής Υποστήριξης στα ελληνικά πολυπολιτισμικά σχολεία

Σ. Παντελιάδου, Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

2010 -2013. Τρία χρόνια ευκαιριών και δυσκολιών στην εφαρμογή ενός συνεκτικού, αποκεντρωμένου, επιστημονικά σχεδιασμένου και διαρκώς αυτοαξιολογούμενου προγράμματος ψυχολογικής υποστήριξης σε ελληνικά σχολεία που φοιτούν και αλλοδαποί ή παλινοστούντες μαθητές. Στη σύντομη αυτή παρουσίαση, αναδεικνύεται ο αρχικός σχεδιασμός και οι αρχές πάνω στις οποίες δομήθηκαν οι παρεμβάσεις ψυχολογικής υποστήριξης στα σχολεία. Επιπλέον, παρουσιάζονται ποσοτικά δεδομένα σχετικά με το περιεχόμενο των παρεμβάσεων, το έργο των στελεχών του προγράμματος και τους τρόπους διασφάλισης της ποιότητας των παρεμβάσεων στο σύνολο της δράσης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην επιστημονική ταυτότητα των παρεμβάσεων αλλά και στους περιορισμούς της καθημερινής σχολικής και κοινωνικής πραγματικότητας.

Διαπολιτισμικές Δεξιότητες των Ψυχολόγων σε Πολυπολιτισμικά Πλαίσια

Α. Γιοβαζολιάς, Επίκ. Καθηγητής Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η πλειοψηφία των κυρίαρχων θεωρητικών και θεραπευτικών προσεγγίσεων στην Ψυχολογία είναι βασισμένες σε ένα σύνολο κυρίως μονο-πολιτισμικών, δυτικών εικασιών γύρω από την έννοια του εαυτού, των διαπροσωπικών σχέσεων και γενικότερα του αξιολογικού συστήματος του ατόμου. Τα τελευταία χρόνια διαφαίνεται η ανάγκη για συνειδητοποίηση μέσα στους κόλπους της Εφαρμοσμένης Ψυχολογίας (Κλινικής, Συμβουλευτικής και Σχολικής) ότι αυτές οι εικασίες περιορίζουν την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων σε πολλές περιπτώσεις. Παράλληλα, έχει τονισθεί η σημασία της επίγνωσης από τη μεριά των επαγγελματιών ψυχολόγων των προσωπικών τους πολιτισμικών πεποιθήσεων και προκαταλήψεων καθώς και της ανάπτυξης κατάλληλων δεξιοτήτων στην αλληλεπίδραση με άτομα από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια.

Η συγκεκριμένη παρουσίαση στοχεύει να δώσει έμφαση στη σημαντικότητα της ανάπτυξης της αυτοεπίγνωσης των Ψυχολόγων όσον αφορά τις εικασίες, τις αξίες και τις προκαταλήψεις γύρω από πολιτισμικά θέματα (π.χ. με ποιο τρόπο είναι δυνατόν το δικό τους πολιτισμικό υπόβαθρο να επηρεάζει τη συμβουλευτική διαδικασία), μέσα από τη συζήτηση των βασικών δεξιοτήτων επιρροής υπό το πρίσμα της Διαπολιτισμικής Συμβουλευτικής. Ιδιαίτερα τονίζεται η εφαρμογή των συγκεκριμένων δεξιοτήτων στα σχολικά πλαίσια.

Υλοποίηση Προγράμματος Ψυχολογικής Υποστήριξης στο διαπολιτισμικό σχολείο: Μία εμπειρική καταγραφή

Μ. Υψηλάντης, Δάσκαλος – Διευθυντής 3^{ου} Δημοτικού Σχολείου Περαιάς, Θεσσαλονίκης

Οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες μέσα στις οποίες λειτουργεί το σχολείο, με τις τυχόν αλλαγές, επηρεάζουν κατά πολύ τη διαμόρφωση του σχολικού περιβάλλοντος παροχής παιδείας και εκπαίδευσης στους μαθητές του. Είναι καταγεγραμμένο ότι οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει το σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο, κάθε χρόνο είναι μεγαλύτερες και πολυπλοκότερες.

Η υλοποίηση προγραμμάτων ψυχολογικής υποστήριξης και ο διορισμός σχολικών ψυχολόγων για τον συγκεκριμένο σκοπό, στις σχολικές μονάδες, αποτελεί μία πραγματική ανάγκη κι ένα πάγιο, ανεκπλήρωτο δυστυχώς, αίτημα όλης της εκπαιδευτικής κοινότητας εδώ και καιρό.

Προκειμένου το σχολείο να μπορέσει να καλύψει τις παιδαγωγικές ανάγκες των μαθητών, ιδιαιτέρως των αλλοδαπών και παλιννοστούντων, να αντιμετωπίσει επιτυχώς όλες τις ιδιαίτερες περιπτώσεις συμπεριφοράς και παράλληλα στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής ενός «ανοιχτού» σχολείου να έχει αμφίδρομη ανταλλαγή με τους γονείς του, απαιτείται να συνεργαστεί με εξωτερικούς επιστημονικούς φορείς που μπορούν να είναι αρωγοί σε αυτή την προσπάθεια.

Αυτή ήταν η αντίληψη που οδήγησε στη συνεργασία όλων των μελών της σχολικής κοινότητας του 3^{ου} Δημοτικού Σχολείου Περαιάς (μαθητές/τριες, γονείς/κηδεμόνες και εκπαιδευτικούς) με την Πράξη "Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών" και την υλοποίηση του Προγράμματος Ψυχολογικής Υποστήριξης.

Η διαμορφωμένη από έτη σχολική κουλτούρα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, η παράλληλη υλοποίηση άλλων δράσεων της Πράξης, η πλήρης, μέσα από συγκεκριμένες πρακτικές, ένταξη και ενσωμάτωση του προγράμματος στο περιβάλλον του σχολείου δημιούργησαν τις ευνοϊκές για την επιτυχή υλοποίηση του προγράμματος συνθήκες που απέφεραν και τα μέγιστα δυνατά οφέλιμα αποτελέσματα.

Migration, children's well being and schooling

Ann Phoenix, Thomas Coram Research Unit, Institute of Education, University of London

‘Wellbeing’ has become increasingly prominent in policy agenda and research in various disciplines and various countries. It has become common to link wellbeing with a range of childhood outcomes and can now be said to be a trope for the conditions necessary to ensuring that children maximise their potential and can live happy, successful lives that contribute to society. It is linked to a range of desirable health, social and educational outcomes, including optimal development in childhood and over the life course. Schooling is clearly central both to children’s psychosocial experiences of the present and to their possible futures and so to their wellbeing and their ‘wellbecoming’.

Yet, although the word is now much used in policy and academic work, there is debate about what threatens children’s chances of experiencing wellbeing. As Morrow (2009) suggests, however, children’s wellbeing needs to be contextualised within the structural, political and economic pressures and constraints on children’s lives. Yet, work on children’s wellbeing has generally not considered the ways in which the relationships produced through transnational migration are a key feature of children’s. Little is known about the ways in which racialisation and ethnicisation affects children’s and their family’s wellbeing and how they fit into and experience their societies and schooling.

This paper aims to throw light on the impact of migration, racialisation and ethnicisation on young people’s wellbeing. It first critically engages with debates about wellbeing as a concept before considering how ethnicity, gender and social class intersect in ways that impact on children and young people’s wellbeing. The paper draws on data from studies of masculinities, consumption and adults looking back on their childhoods to consider children and young people’s accounts of their experiences as well as work from other studies.

Εργαστήριο: Μετανάστευση και κινηματογράφος: Πολιτισμικές ταυτότητες των παιδιών/νέων με/στα ΜΜΕ

Ι. Μπίμπου-Νάκου, Επιστημονική Υπεύθυνη Υποδράσης 6.2, Αναπλ. Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, ΑΠΘ & Δ. Παπαδόπουλος, Εκπαιδευτικός, Υποψήφιος Διδάκτορας, Τμήμα Κινηματογράφου, ΑΠΘ

Τα ΜΜΕ αποτελούν ένα αυξανόμενο πεδίο άσκησης για τις κοινωνικές σχέσεις των παιδιών με τους γύρω τους και με τους κοινωνικούς θεσμούς και μας παρέχουν έναν τρόπο για να μελετήσουμε τις ζωές και τις εμπειρίες των νέων. Ο σκοπός του εργαστηρίου αφορά: α) την ανάλυση των τρόπων με τους οποίους ο κινηματογράφος/ντοκυμαντέρ διαπραγματεύονται πολιτισμικές ταυτότητες και μεταναστευτικές διαδρομές στις κοινωνικές σχέσεις των νέων από τη συμμετοχή τους σε σχολικές και εξωσχολικές κοινότητες, β) την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά και οι νέοι έχουν πρόσβαση, κατανοούν, αναλύουν, ερμηνεύουν και με τη σειρά τους παράγουν νέους τρόπους επικοινωνίας μέσω της χρήσης των νέων ΜΜΕ και γ) την εκπαίδευση των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών ώστε να διασφαλίζουν την επάρκεια και την κριτική χρήση και θέαση των νέων ΜΜΕ από τα παιδιά/νέους για θέματα ξενοφοβίας και ρατσισμού. Μέγιστος αριθμός συμμετεχόντων 25-30 άτομα.

Τα πολυπολιτισμικά σχολεία ως ασφαλείς κοινωνικοί χώροι των παιδιών και των νέων: Δεδομένα από τα Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης

Ι. Μπίμπου-Νάκου, Επιστημονική Υπεύθυνη Υποδράσης 6.2, Αναπλ. Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, ΑΠΘ & Σ. Βερβερίδου, Ψυχολόγος, Ομάδα Έργου Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»

Πώς μπορούμε να βρούμε τρόπους με τους οποίους οι σχολικές τάξεις αποτελούν ασφαλείς και καλοδεχόμενους χώρους για τους μετανάστες μαθητές; Πώς αναγνωρίζουμε τους προσωπικούς δρόμους στους οποίους μετακινήθηκαν τα παιδιά και οι οικογένειές τους και τους αξιοποιούμε στο σχολείο; Τι μπορεί να προσφέρει ένα Πρόγραμμα Ψυχολογικής Υποστήριξης σε μετανάστες μαθητές ή σε όλους τους μαθητές ενός διαπολιτισμικού σχολείου; Στην παρουσίαση θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στα παραπάνω ερωτήματα, με βάση την τριετή εφαρμογή των Προγραμμάτων Ψυχολογικής Υποστήριξης σε 105 σχολεία με αυξημένο αριθμό μεταναστών μαθητών σε όλη την Ελλάδα.

Πατριωτισμός και 2η γενιά μεταναστών

Α. Τάκης, Επίκουρος Καθηγητής Νομικής Σχολής ΑΠΘ

Πολλοί συμπολίτες μας θεώρησαν την απόκτηση της Ελληνικής ιθαγένειας από τα παιδιά των μεταναστών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα ως ένα πλήγμα στην εθνική μας ταυτότητα και τάχθηκαν εναντίον του σχετικού νόμου επικαλούμενοι τον πατριωτισμό τους. Το Συμβούλιο της Επικρατείας κρίνοντας κατά πλειοψηφία τον νόμο αυτό αντισυνταγματικό φάνηκε να τους δικαιώνει.

Η αντίληψη όμως για το έθνος και την πατρίδα, που διαπνέει αυτές τις απόψεις, πέρα από τον συντηρητισμό της, έχει σοβαρά προβλήματα αφ' εαυτής. Βρίσκει στήριγμα σε θολές και ασταθείς μεταφυσικές ιδέες που, στην πράξη, δίνουν άλλοθι στη δεσποτεία που ποικιλώνυμες ελίτ ασκούν στην πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου. Κυρίως όμως η αντίληψη αυτή, ασύμβατη με το βαθύτερο περιεχόμενο των συνταγματικών επιλογών της δημοκρατίας μας, αποτελεί μια σοβαρή τροχοπέδη στον πραγματικό εκδημοκρατισμό της πολιτικής μας ζωής και ένα διαρκή παράγοντα εγκλωβισμού μας σε μια επίπλαστη "ιδιοπροσωπία".

Η δημοκρατία ωστόσο, για να υπάρξει πραγματικά, έχει ανάγκη από τον πατριωτισμό όσο και από ένα έθνος, ένα έθνος όμως πολιτικό και όχι μεταφυσικό, που συγκροτείται δηλαδή μέσα από τον κοινό και αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ προσώπων ελεύθερων και ίσων, ασχέτως καταγωγής ή άλλης κοινής μεταφυσικής πρόσδεσης.

Ψυχική ανθεκτικότητα και κοινωνικό κεφάλαιο: Το παράδειγμα του σχεδίου δράσης "10/16", Κέντρο Ημέρας Βαβέλ

Ν. Γκιωνάκης, ψυχολόγος, επιστ. υπεύθυνος Κέντρου Ημέρας Βαβέλ

Με αφορμή τη διαπίστωση ότι μετανάστες και πρόσφυγες βρίσκονται σε ιδιαίτερα ευάλωτες θέσεις ενώ ταυτόχρονα έχουν αναπτύξει επιτυχώς την ψυχική τους ανθεκτικότητα, σχεδιάστηκε από το Κέντρο Ημέρας Βαβέλ ένα σύνολο παρεμβάσεων (σχέδιο δράσης «10/16») σε συγκεκριμένη περιοχή της Αθήνας (Κυψέλη και όμορες συνοικίες) για την αντιμετώπιση των αναγκών που προκύπτουν από την κρίση η οποία διαπερνά την οικονομική και κοινωνική κατάσταση της χώρας σε αυτή την κατηγορία πληθυσμού. Το σχέδιο αναπτύχθηκε κατά τη διετία Ιούνιος 2011-

Ιούλιος 2013 χάριν δωρεάς του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (Πρόγραμμα «Προαγωγή ψυχικής υγείας παιδιών, νέων και εφήβων»).

Οι στόχοι του σχεδίου ήταν: α) ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας παιδιών ηλικίας 10-16 ετών και β) αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικής υγείας σε παιδιά μεταναστών ηλικίας 10-16 ετών.

Η μεθοδολογία στηρίχθηκε στις αρχές της κοινοτικής εργασίας [πρότυπα Τοπικής Ανάπτυξης και Κοινωνικού Σχεδιασμού] και της ενδυνάμωσης της κοινότητας. Αξιοποιήθηκαν πόροι που διαθέτει η κοινότητα και επιτρέπουν την οργάνωση απαντήσεων για την κάλυψη των αναγκών όσων πλήττονται από την κρίση. Οι δράσεις επεκτείνονταν σε όλες τις βαθμίδες πρόληψης. Έμφαση δόθηκε στη δημιουργία δικτύων συνεργασίας ανάμεσα σε φορείς (υγείας, ψυχικής υγείας, εκπαίδευσης, κοινωνικής μέριμνας, εργασίας κτλ) και στην υποστήριξη πρωτοβουλιών που η ίδια η κοινότητα αναλαμβάνει.

Μεταξύ των αποτελεσμάτων του σχεδίου συμπεριλαμβάνονται: χαρτογράφηση κοινοτικών πόρων και αναγκών, εφαρμογή πολυεπίπεδων παρεμβάσεων σε σχολεία της περιοχής, παροχή υπηρεσιών δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας πρόληψης σε παιδιά και οικογένειες, δημιουργία και λειτουργία δικτύου φορέων για την αντιμετώπιση ψυχοκοινωνικών αναγκών.

Ως συμπέρασμα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πως η πολυπλοκότητα των φαινομένων που συνδέονται με την κρίση απαιτεί αντίστοιχης πολυπλοκότητας οργάνωση των απαντήσεων. Είναι σημαντικό οι απαντήσεις σε όσους πλήττονται από την κρίση να λαμβάνουν υπόψη και ν' απευθύνονται στην ποικιλία των αναγκών που έχουν οι άνθρωποι, ειδικά όσες αφορούν σε υλικές συνθήκες διαβίωσης, απασχόληση, υγεία, ελεύθερο χρόνο, εκπαίδευση, δηλαδή στους παράγοντες που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά την ψυχική υγεία.

Εμείς και οι Άλλοι στο πλαίσιο της κρίσης: Μια πολιτική κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση

Μ. Δικαίου, Καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Επισημαίνοντας τις ποικίλες χρήσεις και αλλαγές της εννοιολογικής ταυτότητας των όρων «εμείς και άλλοι», η εισήγηση συζητάει τις σύγχρονες μορφές συγκρότησης ομαδοποιήσεων και διχοτομικών κατηγοριοποιήσεων στον κοινωνικό χώρο και τις συνδέει με γενικότερα ζητήματα απραξίας ή αντίθετα, ενεργούς αντίδρασης του πολίτη απέναντι στις αλλαγές που επιβάλλονται από τις συνθήκες της κρίσης. Σε αυτό το πλαίσιο, τίθενται ερωτήματα και διατυπώνονται προτάσεις για τη σύμπραξη του πολιτικού με το κοινωνικό σε μια προσπάθεια απονομιμοποίησης των πρακτικών που επιβάλλονται από το νεοφιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο.

Η έννοια του τραύματος σε πρόσφυγες: Ακούσια απώλεια οικείου χώρου. Ψυχοκοινωνικές προσεγγίσεις

Ρ. Παπαδόπουλος, Καθηγητής στο Κέντρο για τις Ψυχαναλυτικές Σπουδές, Πανεπιστήμιο του Essex, Διευθυντής του Κέντρου για το Τραύμα, το Άσυλο και τους Πρόσφυγες, Μ. Βρετανία

Σε αυτή την παρουσίαση θα προσπαθήσω να παρουσιάσω τα κυρία χαρακτηριστικά του μοντέλου ψυχοκοινωνικής φροντίδας που αναπτύξαμε και εφαρμόζουμε σε διάφορα προγράμματα επιζώντων πολιτικής βίας και καταστροφών. Ειδικά, θα αναφερθώ στα φαινόμενα της αποδιοργάνωσης ταυτοτήτων, του "νοσταλγικού αποπροσανατολισμού" και στο "πλέγμα του τραύματος και αντιξοότητας" ("Trauma - Adversity Grid"), το οποίο προσφέρει ένα χρήσιμο πλαίσιο κατανόησης της πολυπλοκότητας αυτών των φαινομένων. Το προτεινόμενο πλέγμα επικεντρώνεται και ενισχύει τη διάκριση όχι μόνο των αρνητικών επιπτώσεων της αντιξοότητας αλλά και των θετικών, όπως είναι η ανθεκτικότητα και η "Ανάπτυξη που ενεργοποιείται από την αντιξοότητα" (Adversity - Activated Development).

Ζητήματα εποπτείας και πολιτισμική επάρκεια των ψυχολόγων στα σχολεία

Κ. Λιανού, Ψυχολόγος, Ομάδα Έργου & Επόπτρια Ψυχολόγων Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης» & Π. Χατζηλάμπου, Ψυχολόγος, Ομάδα Έργου Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»

Ανατρέχοντας στο πεδίο εφαρμογής της Δράσης 6 και ειδικότερα στην εποπτεία των ψυχολόγων που συμμετείχαν στα Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης (ΠΨΥ) κατά τη διευρυμένη εφαρμογή τους σε σχολεία με αυξημένα ποσοστά μεταναστών μαθητών το σχολικό έτος 2012-2013, εστιάζουμε στα ζητήματα που αναδύθηκαν μέσα από την καταγραφή των εποπτειών και το λόγο των ψυχολόγων σε σχέση με τη μετανάστευση. Τα αποτελέσματα που

προκύπτουν αντανακλούν αφενός θέματα ρόλου στο σχολικό πλαίσιο, την απουσία μιας κουλτούρας συνεργασίας ψυχολόγων, σχολείων και κοινότητας, αλλά και την απουσία μιας κουλτούρας εμπλοκής των ψυχολόγων με θέματα πολυπολιτισμικότητας και πολιτισμικής επάρκειας. Αφετέρου, μέσα από τη διαπραγμάτευση αντίστοιχων αιτημάτων πρόληψης και παρέμβασης από μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς προκύπτει ότι το πλαίσιο του προγράμματος και η εποπτεία λειτούργησαν ως χώρος ασφάλειας, ανάπτυξης προσώπων και σχέσεων και τελικά σύνδεσης της πολιτισμικής επάρκειας με τη θεωρητική πλατφόρμα των ΠΨΥ.

Διαθεματικά ψυχοεκπαιδευτικά προγράμματα πρόληψης της ψυχοκοινωνικής υγείας των μαθητών με έμφαση στην αποδοχή της διαφορετικότητας: Συνεργασία Εκπαιδευτικών και Επαγγελματιών Ψυχικής Υγείας

Θ. Χατζηπέμου, Ειδικός Παιδαγωγός, Σύμβουλος Ψυχικής Υγείας, Επόπτης Ψυχολόγων Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»

Η αναγνώριση, η αποδοχή, ο σεβασμός και η αλληλοσυμπληρωματική διαχείριση της διαφορετικότητας (σε θέματα κουλτούρας, εθνικότητας, θρησκείας, ηλικίας, γένους, σεξουαλικής ταυτότητας, σωματικών και πνευματικών χαρακτηριστικών, αξιών, μορφωτικού επιπέδου, κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου κλπ.) στο σχολικό περιβάλλον αποτελούν βασικά συστατικά της ψυχικής και της κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών, ενώ η έλλειψή τους συμβάλλει στην εμφάνιση ανάλογων προβλημάτων.

Το σχολείο διαμορφώνει τις αναπαραστάσεις των παιδιών για το διαφορετικό και, κατ' επέκταση, τη δημιουργία στερεοτύπων. Το τέλος της λανθάνουσας ηλικίας και η εφηβεία είναι η κατάλληλη εποχή ώστε το σχολείο να συμβάλει στην καλλιέργεια κλίματος αποδοχής του διαφορετικού, αναπτύσσοντας ολιστικές παρεμβάσεις πρόληψης.

Η προαγωγή της ψυχικής υγείας στο σχολείο αποτελεί συγκροτημένη εκπαιδευτική διαδικασία διεπιστημονικού και διαθεματικού χαρακτήρα. Αξιοποιεί τη βιωματική, ενεργητική, συνεργατική μάθηση, δε στοχεύει μόνο στη γνωστική κατανόηση, αλλά δίνει έμφαση στην αλληλεπίδραση και στη σχέση, στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των μαθητών και στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Αυτό σημαίνει μια ανοιχτή ψυχοεκπαιδευτική διαδικασία που εξελίσσεται ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες, προβλήματα και ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων. Ωστόσο, η υλοποίηση ψυχοεκπαιδευτικών παρεμβάσεων στο σχολικό περιβάλλον απαιτεί τη θεσμοθετημένη συνεργασία εκπαιδευτικών και επαγγελματιών ψυχικής υγείας και ως εκ τούτου δεν είναι εύκολη υπόθεση.

Εκπαιδευτικοί και Επαγγελματίες Ψυχικής Υγείας κατανοώντας την διαφορετικότητά τους και αξιοποιώντας τη δυναμική της συμπληρωματικότητας μπορούν από κοινού να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν, σε ένα κλίμα αποδοχής και συνεργασίας, διαθεματικά ψυχοεκπαιδευτικά προγράμματα πρόληψης στο σχολικό χώρο.

Οι τελευταίες νομοθετικές εξελίξεις στο πεδίο της μεταχείρισης αλλοδαπών

Γ. Τσιούκας, Ειδικός Επιστήμονας στο Συνήγορο του Πολίτη

Η εισήγηση αναφέρεται στο περιεχόμενο του «Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης» του οποίου το κείμενο δημοσιοποιήθηκε στα μέσα Οκτωβρίου και αναμενόταν να ψηφιστεί από τη Βουλή εντός του Νοεμβρίου.

Με τον εν λόγω Κώδικα επιχειρείται κατ' αρχάς η συγκέντρωση σε ενιαίο κείμενο των βασικών νομοθετικών κειμένων (ν.3386/2005 περί της εισόδου και διαμονής αλλοδαπών, π.δ.131/2006 για την οικογενειακή επανένωση, π.δ.150/2006 για τους επί μακρόν διαμένοντες κ.α.) που συγκροτούν την υφιστάμενη νομοθεσία στο πεδίο του δικαίου αλλοδαπών και ειδικότερα του δικαίου που ρυθμίζει το καθεστώς εισόδου και διαμονής των πολιτών τρίτων χωρών. Μεγαλύτερης σημασίας, πάντως, είναι η τροποποίηση της υφιστάμενης νομοθεσίας και η εισαγωγή στην ελληνική έννομη τάξη ορισμένων νέων κανονιστικών επιλογών σε εξαιρετικής κρισιμότητας ζητήματα όπως το καθεστώς διαμονής των πολιτών τρίτων χωρών που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα επί σειρά ετών, αλλά και η μεταχείριση των παιδιών της λεγόμενης «δεύτερης γενιάς». Για τους μακροχρόνια διαμένοντες μετανάστες προωθείται πλέον με ουσιαστικό τρόπο η χορήγηση των αδειών διαμονής επί μακρόν διαμένοντος σύμφωνα με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή οδηγία 2003/109/EK, ενώ για τη δεύτερη γενιά επιλέγεται η προώθηση μιας ειδικής άδειας διαμονής με ελαχιστοποίηση των απαιτούμενων προϋποθέσεων απόκτησής της. Ωστόσο, παρά τις κατ' αρχήν ευπρόσδεκτες αυτές εξελίξεις, παραμένει πάντα σε εκκρεμότητα το μεγάλο ζήτημα της πρόσβασης των μεταναστών και ιδίως των παιδιών της δεύτερης γενιάς στην ελληνική ιθαγένεια.

Διαπολιτισμική εκπαίδευση και μετανάστευση: Μια παρέα μαθητών σχολιάζει

Δ. Συρρή, Μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και πρόεδρος της οργάνωσης Συμβίωση

Μία από τις βασικές παραμέτρους για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών είναι η εκπαίδευση, με την έννοια του περιβάλλοντος που κρίνεται παιδαγωγικά και κοινωνικά χρήσιμο να εφοδιάζει όλους τους μαθητές με γνώσεις για την πολιτισμική ετερότητα και τον πλουραλισμό και να καλλιεργεί δεξιότητες και ικανότητες διαπολιτισμικής επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης, ανεξάρτητα από το εθνικό, εθνοτικό, γλωσσικό, θρησκευτικό και φυλετικό υπόβαθρό τους. Ένα περιστατικό βίαις σε μια γειτονιά της Θεσσαλονίκης πριν χρόνια, μια βιντεοϊστορία μέσα από τη ματιά δύο εκπαιδευτικών Αλβανικής καταγωγής και η συζήτηση μιας παρέας συμμαθητών για το συμβάν αποτελούν το έναυσμα για να εξετασθεί η παιδαγωγική και κοινωνική αξία, ωστόσο, της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, που δεν μπορεί παρά να ειπωθεί παράλληλα με τη γενικότερη ενταξιακή διαδικασία και τις πολιτικές ένταξης (ή την απουσία τους) και μέσα από της γενικότερες κοινωνικές συνθήκες.

Ψυχοκοινωνικές ανάγκες αλλοδαπών παιδιών και των οικογενειών τους: Η εμπειρία από τις παρεμβάσεις των Προγραμμάτων Ψυχολογικής Υποστήριξης στα σχολεία

Χ. Ασημόπουλος, Επίκ. Καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Αθήνας, Επόπτης Ψυχολόγων Δράσης 6
«Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»

Η μετανάστευση είναι μία πολύπλοκη κατάσταση που επηρεάζει όλη την οικογένεια. Μετά την εγκατάσταση στο νέο περιβάλλον, αρχίζει να βιώνει τις απώλειες μαζί με το πολιτισμικό σοκ που στη συνέχεια μεταφέρεται στην επόμενη γενιά, των παιδιών που ζουν ανάμεσα σε δύο πολιτισμούς.

Οι προκλήσεις για τα παιδιά και τις οικογένειες των μεταναστών είναι πολλές: πρόβλημα της γλώσσας, δυσκολίες στην ανάπτυξη πολιτισμικής ταυτότητας, αντιστροφή ρόλων παιδιών γονέων με προβλήματα γονεοποίησης των παιδιών, προβλήματα ορίων και κανόνων στην οικογένεια, παρεμπόδιση στις σχέσεις που αναπτύσσουν τα παιδιά, υψηλές προσδοκίες επιτυχίας, μετατραυματικό στρες, άρνηση προσαρμογής στην προοπτική μετεγκατάστασης, προβλήματα από το νομικό καθεστώς, κοινωνικοοικονομικά προβλήματα.

Οι δυσκολίες αυτές καθορίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των σχολείων με μεγάλα ποσοστά αλλοδαπών μαθητών, στα οποία αναπτύχθηκαν οι ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις του Προγράμματος «Διάπολις» (Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης). Οι παρεμβάσεις αφορούσαν την προαγωγή της ψυχοκοινωνικής υγείας των αλλοδαπών μαθητών και αναπτύχθηκαν στους άξονες της πρόληψης, με προγράμματα για τους μαθητές, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς και τη λειτουργία συμβουλευτικής υπηρεσίας, με απευθείας βοήθεια στο παιδί και στους γονείς για να βοηθήσουν το παιδί.

Η διαπολιτισμική αυτή εργασία στο σχολείο απαιτεί από τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας εκτίμηση και κατανόηση των δικών τους πολιτισμικών πεποιθήσεων, αποδοχή της ανάγκης διαρκούς μάθησης σε σχέση με τις πολλές εκφάνσεις της πολυπολιτισμικότητας και χρήση των γνώσεων αυτών στο έργο τους.

Η διάκριση ομογενών-αλλογενών: Θεσμικές αποσαφηνίσεις και αποτίμηση των πολιτικών που ασκήθηκαν

Λ. Μπαλτσιώτης, Ειδικός Επιστήμονας στο Συνήγορο του Πολίτη, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Εξετάζονται οι πολιτικές του ελληνικού κράτους μετά το 1990. Ποιές πολιτικές ασκήθηκαν από τη δεκαετία του 1990 ως σήμερα, ποιες διαφοροποιήσεις υπήρξαν τόσο σε σχέση με τις δύο μεγάλες ομάδες «ομογενών» όσο και σε σχέση με τους «αλλογενείς». Αποτελούν οι «αλλογενείς» μια ενιαία ομάδα; Πώς επέδρασαν οι πολιτικές αυτές σε σχέση με την κάθε ομάδα και σε τι βαθμό σχετίζονται με την ένταξή τους; Τέλος θα γίνει αναφορά στη μετάβαση από μια εθνική μεταναστευτική πολιτική σε μια υπερεθνική, δηλαδή ευρωπαϊκή, και τι προβλέπει, πού στοχεύει σε σχέση με την ένταξη.

Υποκειμενικό Αίσθημα Ευεξίας, απόψεις για πολυπολιτισμικότητα και πρόθεση για πολιτική συμμετοχή: Συγκριτική μελέτη ελλήνων και μεταναστών εφήβων στην Ελλάδα και εφήβων στην Αυστραλία

Ξ. Χρυσόχου & Η. Διακολαμπριανού, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Το ερώτημα που θα μας απασχολήσει είναι οι παράγοντες που προβλέπουν το υποκειμενικό αίσθημα ευεξίας, την πρόθεση για πολιτική συμμετοχή και τις απόψεις για την πολυπολιτισμικότητα Ελλήνων και Αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα, καθώς και νέων στην Αυστραλία κυρίως Ελληνικής καταγωγής. Ως παράγοντες πρόβλεψης θεωρούμε τη θέση στην κοινωνία (οριζόμενη από την προσλαμβανόμενη θέση της οικογένειας σε σχέση με άλλες, την προσλαμβανόμενη ευαλωτότητα της ατομικής θέσης και την αυτο-αναφερόμενη σχολική επίδοση), την κοινωνιοψυχολογική θέση του νέου (οριζόμενη από την ταύτιση με την εθνοτική του ομάδα, την ταύτισή του με τη χώρα υποδοχής ή τη γενικότερη κοινωνία και την ταύτισή του με τη θρησκευτική του ομάδα) και ιδεολογικές απόψεις όπως η πρόσληψη δικαιοσύνης και κοινωνικής κινητικότητας και οι απόψεις για τις διαδικασίες επιπολιτισμοποίησης. Στη μελέτη πήραν μέρος 469 Έφηβοι στην Ελλάδα (270 Ελληνικής καταγωγής και 199 Αλλοδαποί) και 232 έφηβοι στην Αυστραλία (145 Ελληνικής καταγωγής). Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων θα φωτίσει πτυχές της ένταξης των εφήβων σε διαφορετικά κοινωνικο-πολιτικά συστήματα σε συνθήκες πολιτισμικής πολλαπλότητας.

17 χρόνια με τους μετανάστες: Η εμπειρία της PRAKSIS

Σ. Πανταζή, ΜΚΟ PRAKSIS, Κοινωνική Λειτουργός, Συντονίστρια Προγραμμάτων Θεσσαλονίκης

Διαφορετικές ιστορίες μετανάστευσης, μεταναστευτική πολιτική, διαδικασίες ένταξης και προβλήματα καθημερινότητας. Οι κοινωνικές ανάγκες, η υγεία, η εργασία, οι γονείς στην πατρίδα και η προσαρμογή. Το πλαίσιο αμφισβήτησης και διαμαρτυρίας που αφορά στην παρουσία μεταναστών στις σύγχρονες πόλεις. Τα ζητήματα που αφορούν στον άνθρωπο-μετανάστη και η διαδικασία υποστήριξης στα Πολυϊατρεία της PRAKSIS στη βάση της υπεράσπισης και διεκδίκησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Εργαστήριο: Διαφορετικότητα στη σχολική καθημερινότητα

Έ. Παπαμιχαήλ, Σύμβουλος Αγωγής Υγείας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου - Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

Σκοπός του εργαστηρίου είναι ο αναστοχασμός των εκπαιδευτικών σε θέματα διαφορετικότητας ώστε να είναι σε θέση να ενδυναμώσουν τα παιδιά για να μπορούν να αντεπεξέλθουν σε υπάρχουσες ή πιθανές μελλοντικές καταστάσεις ανισότητας ή αδικίας. Οι εκπαιδευτικοί θα έρθουν σε επαφή με έννοιες όπως στερεότυπα και ρατσισμοί σε θεωρητικό και βιωματικό επίπεδο μέσα από συζητήσεις, debates, σενάρια, προβολές video, quiz και άλλες δραστηριότητες. Στο εργαστήριο θα αξιοποιηθούν δραστηριότητες από το Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για παιδιά *Μικρή Πυξίδα-Compasito* (Συμβούλιο της Ευρώπης) και τον Οδηγό Εκπαιδευτικού Αγωγής Υγείας για τη διαπολιτισμικότητα και διαφορετικότητα *Ανακαλύπτοντας τον Ελέφαντα* (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου). Μέγιστος αριθμός συμμετεχόντων 25 άτομα.

Adolescents of an immigrant origin living in Spain: sense of belonging and wellbeing at school

Christina del Barrio, Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας και Εκπαίδευσης, Τμήμα Ψυχολογίας, Universidad Autonoma de Madrid, Ισπανία

Migratory movements in modern societies are related to an increase of students of immigrant origin in secondary education schools in many countries. For these adolescents, the task of identity construction can be more challenging compared to other adolescents who are not exposed to multicultural contexts. The contact with both the cultures of their country of origin and the country they're actually living in confronts them with various possibilities of identification. Studies within the frameworks of theories of social identity (e.g., Tajfel & Turner, 1986) and identity construction (e.g., Erikson, 1968) tried to establish the degree in which minority groups value and wish to conserve their original culture and simultaneously to get into touch with the hegemonic group. Nevertheless, a methodological bias appears in most of the research, i.e. the country of the participants' family origin is referred to as their "country". In addition, more should be known about the integration of these students in secondary education, in particular, their sense of well-being and the quality of interactions with peers in school. We collected data by means of questionnaires in a sample of 248 adolescents and performed in-depth semi-structured interviews with a small part of them. The participants families were of Moroccan, Latin-American and Eastern European origin. Results showed that during the completion of the questionnaire students went through serious reflection on their ethnic identity: 40% changed their

initial idea (answering to the first question) from belonging to only one country to more than one (responding to one of the last questions). Effects were found due to geographical origin and length of stay in the new country, pointing to a high percentage of adolescents of an Eastern European origin and living longer in Spain more identified with Spain. At the same time, most of the participants felt happy or proud about their families' original country. The interviewed students stated to feel well in the school and not to encounter any problems with their peers. In order to find out whether this could be related to a general positive view of this school's moral atmosphere, a questionnaire with items of the SMAQ's subscales (Host et al., 1998) was completed by a sample of 100 students. Results point to a relation between school moral atmosphere and the integration of students exposed to multiple ethnic/national contexts.

Οι πολιτικές του φόβου και της ενσυναίσθησης: Συναισθηματική αμφιθυμία σε "φιλοξενούμενα" παιδιά και οι λόγοι των νέων για τους μετανάστες στην Κύπρο (The politics of fear and empathy: Emotional ambivalence in 'host' children and youth's discourses about migrants in Cyprus)

M. Ζεμπύλας, Αναπληρωτής Καθηγητής Παιδαγωγικής, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

This presentation looks at the emotion discourses used by 30 Greek-Cypriot children and youth interviewees, who describe their feelings about migrant presence in Cyprus. It looks at how migrant representations and narratives are highly emotional constructions that children and youth utilize to make sense of their views about how migrants are different or similar to themselves. In particular, the presentation focuses on the simultaneous contradictory positions and feelings of fear and empathy, on one hand feeling fearful about the presence of migrants and its consequences, while also being compassionate and understanding towards migrants and their struggles to make a living. Two important implications for intercultural education are discussed. First, it is suggested that it is valuable to acknowledge that the emotional work required from 'host' children and youth in their interactions with migrants should not be taken for granted. Second, rather than painting a 'negative' or 'positive' image of children and youth's responses to migrants - which categorizes children and youth in simplistic ways - it might be more productive to examine how their emotions are linked to ambivalent discourses and inform actions in negotiating the presence of the other and one's sense of belonging.

Οι λόγοι Ελλήνων-Κυπρίων εκπαιδευτικών σχετικά με την πολυμορφία και το ρατσισμό: Δυνατότητες και Προκλήσεις για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση (Greek-Cypriot teachers' discourses of diversity and racism: Opportunities and Challenges for Intercultural Education)

Έ. Παπαμιχαήλ, Σύμβουλος Αγωγής Υγείας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου-Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

The presentation draws on ethnographic research which indicates that intercultural education in Greek-Cypriot primary schools is implemented in a context where institutional, teachers' and children's discourses and everyday practices contribute to the differential ethnicized, gendered, and religioned racialization of minoritized children as individuals and groups. The research findings suggest that Greek-Cypriot teachers' constructions of diversity and denials of racism inhibit them from recognizing, intervening and challenging racializing discourses and practices within their classrooms. The rare instances of resistance by teachers and children to the predominant colourblindness assumptions emerge as spaces of ambivalence. Against this backdrop, the new curriculum, first implemented in 2011, introduces learning objectives specifically related to diversity, stereotyping and discrimination in the context of the new lesson of Health Education. Learning objectives include the critical engagement with concepts such as multiculturalism and diversity; the recognition and deconstruction of stereotypes in children's immediate environments; and, the awareness of the negative consequences of every form of exclusion. This paper discusses that, despite the lack of substantial teacher training on issues of diversity and racism, the new curriculum provides teachers with certain pedagogical tools in order to deal with diversity. Will it also manage to expand the narrow spaces of ambivalence identified by research and, thus, provide teachers with the ability to challenge discourses of racism and stereotypes?

Η προσαρμογή παιδιών μεταναστών και παλιννοστούντων μέσα από το πρίσμα του μοντέλου της ψυχικής ανθεκτικότητας

Μετανάστες: μεταξύ δικαιωμάτων και αποκλεισμών

Κ. Τσιτσελίκης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Η ανακοίνωση εξετάζει την σχέση κράτος δικαίου – δικαιώματα - μετανάστες ως προς τους αποδέκτες των δικαιωμάτων, αλλά και με αναφορά στους φορείς άσκησης εξουσίας από την πλευρά του κράτους (νομοθετική-εκτελεστική-δικαστική) ως μια μεταβλητή που συνεχώς τίθεται υπό διαπραγμάτευση/αμφισβήτηση κατά τη διάρκεια της κρίσης. Η διχοτόμηση πολίτης - αλλοδαπός επαναφέρει στο προσκήνιο την ανάγκη εννοιολόγησης των συνόλων «εμείς - οι άλλοι» σε μια νέα σχέση όπου η συμπερίληψη-αποκλεισμός σε νομικές κατηγορίες και πραγματικότητες επιτελούνται με νέους υπό διαμόρφωση όρους. Τέλος, θα συζητηθεί η δυναμική της διεκδίκησης των δικαιωμάτων υπέρ των δικαιούχων και από τους δικαιούχους ως μοχλός διαμόρφωσης των παραπάνω.

Στρατηγικές κοινωνικής ένταξης και ταυτότητες στο λόγο μεταναστών μαθητών και εκπαιδευτικών

Ε. Φίγγου & Α. Μπάκα, Λέκτορες, Τμήμα Ψυχολογίας ΑΠΘ

Παρουσιάζονται ερευνητικά ευρήματα που αφορούν τις αναπαραστάσεις μαθητών και εκπαιδευτικών για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών μαθητών και τη συνύπαρξη στο χώρο του σχολείου. Για τις ανάγκες της έρευνας πραγματοποιήθηκαν 29 ομάδες εστίασης στις οποίες συμμετείχαν 238 μαθητές και 70 εκπαιδευτικοί, σε 7 πόλεις της Ελλάδας. Οι συζητήσεις αναλύθηκαν με βάση τις αρχές της ρητορικής ψυχολογίας και της ανάλυσης λόγου. Η ανάλυση έδειξε ότι στο λόγο των εκπαιδευτικών η ένταξη αναπαρίσταται ως αναπόφευκτη και επιθυμητή «πολιτισμική αφομοίωση». Ωστόσο, εκφράζονται φόβοι ότι αυτή είναι μια διαδικασία «α-φύσικη» η οποία αναδεικνύει μια υποτιμημένη κοινωνική ταυτότητα. Ο λόγος των μεταναστών μαθητών, από την άλλη, αναδεικνύει μια ευρεία γκάμα στρατηγικών ένταξης που ποικίλλει από την υιοθέτηση πολιτισμικών προτύπων της χώρας υποδοχής και τη δυσκολία ταύτισης με τη χώρα προέλευσης μέχρι και τη διεκδίκηση της επιλογής ταυτοποίησης τόσο με τη χώρα υποδοχής όσο και με τη χώρα προέλευσης. Στις ομάδες των μαθητών χρησιμοποιήθηκαν οι έννοιες του ρατσισμού και της προκατάληψης και αποτέλεσαν αντικείμενο επιχειρηματολογικής αντιπαράθεσης. Οι μαθητές κινητοποίησαν τις έννοιες αυτές για να στιγματίσουν συγκεκριμένα περιστατικά και προβληματίστηκαν γύρω από τα όρια και το περιεχόμενό τους. Αντίθετα, στις ομάδες των εκπαιδευτικών εντοπίστηκε η τάση ο ρατσισμός να παρουσιάζεται ως φαινόμενο που, ενώ ενδημεί στην κοινωνία εκτός του σχολείου, δεν επηρεάζει «στην πράξη» τις σχέσεις μεταξύ των μαθητών.

Ζητήματα αιτούντων διεθνή προστασία: Η εμπειρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες στη Θεσσαλονίκη

Ε. Πασιά, δικηγόρος, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες - Γραφείο Θεσσαλονίκης & Έ. Γελαστοπούλου, κοινωνική λειτουργός, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες - Γραφείο Θεσσαλονίκης

Στην ανακοίνωσή μας θα αναπτύξουμε τόσο τα κοινωνικά όσο και τα νομικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο αλλοδαποί που διαμένουν στη Θεσσαλονίκη, μέσα από την αναφορά σε πραγματικά περιστατικά.

Πλαίσιο συνεργασίας σχολικών ψυχολόγων και εκπαιδευτικών: Προκλήσεις και καλές πρακτικές

Δ. Φιλιπάτου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ο ρόλος του σχολικού ψυχολόγου στις ετερογενείς πολιτισμικά τάξεις είναι ιδιαίτερα σύνθετος. Ο σχολικός ψυχολόγος καλείται να ανταποκριθεί σε πολλαπλές προκλήσεις και αιτήματα που προκύπτουν από την ιδιαιτερότητα των συγκεκριμένων πολυπολιτισμικών σχολικών μονάδων (Ingraham, 2000· Nastasi, 2006). Η λειτουργικότητα του σχολικού ψυχολόγου στη σχολική κοινότητα εξαρτάται τόσο από τον αυτοκαθορισμό του, όσο και από τους ρόλους

που του αποδίδουν οι εμπλεκόμενοι στο σχολικό σύστημα (εκπαιδευτικοί, μαθητές, γονείς) (Gilman & Gabriel, 2004 · Gilmore & Chandy, 2007· Thilking & Jimerson, 2006). Το πώς αντιλαμβάνονται τα μέρη του παραπάνω συστήματος, και ιδιαίτερα οι εκπαιδευτικοί, το ρόλο του σχολικού ψυχολόγου αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη μεταξύ τους συνεργασία (Μπίμπου-Νάκου & Στογιαννίδου, 2006). Η παρούσα ανακοίνωση αφορά δεδομένα που προέκυψαν από 105 σχολεία που συμμετείχαν τόσο στην πιλοτική όσο στη διευρυμένη φάση του Προγράμματος Ψυχολογικής Υποστήριξης (Δράση 6), το οποίο εντάσσεται στην Πράξη «Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούτων μαθητών» (ΕΣΠΑ 2010-2013). Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση: (α) των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών για το ρόλο του σχολικού ψυχολόγου σε σχολεία με αυξημένο πληθυσμό αλλοδαπών μαθητών (β) της νοηματοδότησης του ρόλου του σχολικού ψυχολόγου στα παραπάνω σχολικά πλαίσια από τους ίδιους τους ψυχολόγους και (γ) των προκλήσεων αλλά και των πρακτικών που σχετίζονται με ένα πλαίσιο καλής συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και ψυχολόγων. Τα ερευνητικά δεδομένα προέρχονται από εκπαιδευτικούς σε σχολεία με αυξημένο αριθμό αλλοδαπών μαθητών από διάφορες περιοχές της Ελλάδας (π.χ. την Αττική, τη Θεσσαλία, τη Θεσσαλονίκη, την Κρήτη, τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο, το Νότιο Αιγαίο) και από τους σχολικούς ψυχολόγους που εφάρμοσαν το πρόγραμμα ψυχολογικής παρέμβασης στα παραπάνω σχολεία. Ερευνητικά εργαλεία αποτέλεσαν οι ομαδικές συνεντεύξεις με τους εκπαιδευτικούς και τα ημερολόγια/συνόψεις των σχολικών ψυχολόγων. Πραγματοποιήθηκε ποιοτική ανάλυση των δεδομένων και παρουσιάζονται οι κύριοι άξονες που αποτυπώνουν τις διαφορές μεταξύ εκπαιδευτικών και ψυχολόγων για τον προσδοκώμενο και πραγματικό ρόλο των δεύτερων στα πολυπολιτισμικά σχολεία της έρευνας. Τέλος, συζητούνται οι παράγοντες εκείνοι που αποτελούν πρόκληση για το έργο του ψυχολόγου στο σχολικό πλαίσιο, αλλά και οι καλές πρακτικές που δημιουργούν ένα πρόσφορο κλίμα συνεργασίας μεταξύ των παραπάνω εμπλεκόμενων για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των ψυχολογικών παρεμβάσεων σε πολυπολιτισμικά σχολεία.

Η έρευνα δράσης ως μέσο ενδυνάμωσης των εκπαιδευτικών για τη διαχείριση της πολυπολιτισμικής τάξης

Δ. Σακκά, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης & Α. Ψάλτη, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, Αλεξάνδρειο ΤΕΙ Θεσσαλονίκης

Η εισήγηση αφορά στη διερεύνηση των δυνατοτήτων πρόκλησης κοινωνικής αλλαγής στην πολυπολιτισμική τάξη μέσω της έρευνας δράσης. Το πρόγραμμα που παρουσιάζεται έχει ως αφετηρία την παραδοχή ότι (α) όταν η επιμόρφωση αφορά στην προετοιμασία του εκπαιδευτικού να διαχειριστεί την εθνοπολιτισμική ετερογένεια της σχολικής τάξης, μετατρέπεται σε μια περίπλοκη διαδικασία η οποία αποσκοπεί τόσο στην αλλαγή στάσεων και πεποιθήσεων όσο και στην αλλαγή πρακτικών σε ατομικό (εκπαιδευτικός) και συλλογικό επίπεδο (σχολική μονάδα), καθώς και (β) οι παραπάνω διεργασίες γίνονται ακόμα πιο περίπλοκες καθώς διαπλέκονται με θέματα πολιτισμικής και επαγγελματικής ταυτότητας ή ζητήματα ιδεολογίας ή/και εκπαιδευτικής πολιτικής.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα υλοποιήθηκε σε πιλοτικό επίπεδο το 2002-2004 (ΕΠΕΑΕΚ) και επικεντρώθηκε στην καλλιέργεια της *πολιτισμικής ενημερότητας* των εκπαιδευτικών καθώς και την *ενδυνάμωσή* τους σε ό,τι αφορά τη διαχείριση της σύγχρονης πολυπολιτισμικής τάξης (α) μέσω της επεξεργασίας των γνώσεών τους, των πεποιθήσεων, των συναισθημάτων και των εμπειριών τους και (β) μέσω της άσκησής τους στην έρευνα-δράση και της εμπλοκής τους σε δραστηριότητες που αποσκοπούσαν στην υλοποίηση παρεμβάσεων στη σχολική τάξη, στην κοινότητα των γονέων ή στην ευρύτερη κοινότητα.

Αντλώντας από την παράδοση της Κοινωνικής Ψυχολογίας σε ό,τι αφορά την έρευνα δράσης καθώς και από την κριτική παιδαγωγική θεωρία, περιγράφονται οι στόχοι και τα επιμέρους ερωτήματα της έρευνας καθώς και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε.

Από την υλοποίηση φάνηκε ότι η σύζευξη έρευνας και δράσης έως ένα βαθμό μπορεί να κινητοποιήσει τη διαδικασία αλλαγής στις κοινωνιο-ψυχολογικές διεργασίες και να συντελέσει στην ψυχολογική και επαγγελματική ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών. Επίσης φάνηκαν οι περιορισμοί της έρευνας δράσης για την κινητοποίηση αλλαγών στο χώρο του σχολείου.

"Ανήκειν, Αναγνώριση, Εργασία": Σκέψεις για τη δεύτερη γενιά μεταναστών με αφορμή μια μελέτη περίπτωσης

Γ. Κεσσίσογλου, Υπ. Διδ. Κοινωνικής Ψυχολογίας, Α.Π.Θ.

Η εισήγηση που θα παρουσιαστεί αντλεί το υλικό της από τα εμπειρικά δεδομένα της έρευνας που διεξήγαγα στα πλαίσια της διδακτορικής μου διατριβής σχετικά με την κοινωνικοψυχολογική κατασκευή της κοινωνικής ταυτότητας νέων εργαζομένων στην Ελλάδα που απασχολούνται σε επισφαλείς εργασίες. Οι πληροφορητές και πληροφορήτριες που συμμετείχαν στις ποιοτικές συνεντεύξεις, ετών 18-26, απασχολούνταν προσωρινά, εποχιακά, παράνομα ή/και μερικώς, συνθήκες που αποκαλούνται “επισφαλείς”. Η ομάδα αυτή αποτελείτο από νέες και νέους που είτε είχαν Ελληνική ιθαγένεια, είτε ήταν μέλη της δεύτερης γενιάς”, δηλαδή παιδιά των μεταναστών στην Ελλάδα. Στην εισήγηση αυτή θα συζητήσω θέματα που περιστρέφονται γύρω από τη σχέση της επισφαλούς εργασίας με την ένταξη/αποκλεισμό στην κοινωνία της “δεύτερης γενιάς”, την απόδοση δικαιωμάτων, την υποκειμενική αίσθηση του “ανήκειν”, την αναγνώριση από την εργασία και τις προσδοκίες για το μέλλον. Την αφορμή θα τη δώσει η περιγραφική μελέτη περίπτωσης ενός καλλιτέχνη Αλβανικής καταγωγής που μεγάλωσε και δημιουργεί στο Ελληνικό θέατρο, του Ένκε Φεζολλάρι, ο οποίος συμμετείχε στην έρευνα και συμφώνησε να αναφερθεί επώνυμα για αυτή την εισήγηση. Η παρούσα έρευνα έχει συγχρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) – Ερευνητικό Χρηματοδοτούμενο Έργο: Ηράκλειτος II. Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.

Εργαστήριο: Εκπαιδευτικοί και Επαγγελματίες Ψυχικής Υγείας σχεδιάζουν ένα διαθεματικό ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα για την αποδοχή της διαφορετικότητας και την πρόληψη του ρατσισμού

Θ. Χατζηπέμου, Ειδικός Παιδαγωγός, Σύμβουλος Ψυχικής Υγείας, Επόπτης Ψυχολόγων Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»

Η πολυπολιτισμική πραγματικότητα και η πολυμορφία του δημόσιου σχολείου, επιβάλλουν τη διαμόρφωση ενός ισχυρού σχολικού παιδαγωγικού περιβάλλοντος, ικανού να συμβάλει στην αποδοχή της διαφορετικότητας, στην πρόληψη του ρατσισμού και στην προώθηση της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των μαθητών.

Το σχολείο οφείλει να σχεδιάσει ψυχοεκπαιδευτικές διαδικασίες αξιοποιώντας διαθεματικά το περιεχόμενο των μορφωτικών αγαθών και των γνωστικών αντικειμένων της κάθε τάξης.

Οι θεωρίες που πλαισιώνουν τις παραπάνω διαδικασίες είναι (α) της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης και (β) της ψυχοεκπαίδευσης των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον.

Η εφαρμογή ολιστικών ψυχοεκπαιδευτικών παρεμβάσεων στο σχολείο, πέρα από τις προσωπικές παιδαγωγικές επιλογές του κάθε εκπαιδευτικού, απαιτεί και τη θεσμοθετημένη συνεργασία με τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας και ως εκ τούτου δεν είναι εύκολη υπόθεση. Χρειάζεται να δημιουργηθεί και να εδραιωθεί μια αποτελεσματική κουλτούρα συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και επαγγελματιών ψυχικής υγείας.

Σκοπός του εργαστηρίου είναι οι συμμετέχοντες να εξοικειωθούν μέσα από ένα παράδειγμα στο σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός διαθεματικού ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος για την αποδοχή της διαφορετικότητας και την πρόληψη του ρατσισμού.

Το εργαστήριο μπορούν να παρακολουθήσουν εκπαιδευτικοί κατά 70% και κατά 30% επαγγελματίες ψυχικής υγείας. Μέγιστος αριθμός συμμετεχόντων 35 άτομα.

Συμμετέχοντες - Συμμετέχουσες

- Ann Phoenix, Thomas Coram Research Unit, Institute of Education, University of London, Αγγλία
- Christina del Barrio, Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας και Εκπαίδευσης, Τμήμα Ψυχολογίας, Universidad Autonoma de Madrid, Ισπανία
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Άννα, Επιστημονική Υπεύθυνη Πράξης «Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούτων Μαθητών», Καθηγήτρια Τμήματος Φιλολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Αρβανίτης Κωνσταντίνος, Διευθυντής στο ραδιοσταθμό «Στο Κόκκινο 105,5»
- Αργυρούδη Φωτεινή, Ψυχολόγος, Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»
- Ασημόπουλος Χάρης, Επίκ. Καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ Αθήνας, Επόπτης Ψυχολόγων Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»
- Αυγέρη Δώρα, Δημοσιογράφος
- Βερβερίδου Σταυρούλα, Ψυχολόγος, Ομάδα Έργου Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»
- Βρεττού Υπατία, Ψυχολόγος, Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»
- Γελαστοπούλου Έφη, Κοινωνική Λειτουργός, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες - Γραφείο Θεσσαλονίκης
- Γιοβαζολιάς Άκης, Επίκ. Καθηγητής Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης
- Γκιωνάκης Νίκος, Ψυχολόγος, επιστ. υπεύθυνος Κέντρου Ημέρας Βαβέλ
- Διακολαμπριανού Ηλέκτρα, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
- Δικαίου Μαρία, Καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Εκμεκτζιάν Έλλη, Ψυχολόγος, Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»
- Ζεμπύλας Μιχαλίνος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παιδαγωγικής, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
- Ζουγκός Μανώλης, Ψυχολόγος, Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»
- Κεσσίσογλου Γιώργος, Υπ. Διδ. Κοινωνικής Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Λιανού Κυριακή, Ψυχολόγος, Ομάδα Έργου & Επόπτρια Ψυχολόγων Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»
- Μόττη-Στεφανίδη Φρόσω, Καθηγήτρια Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Μπάκα Αφροδίτη, Λέκτορας, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Μπαλτσιώτης Λάμπρος, Ειδικός Επιστήμονας στο Συνήγορο του Πολίτη, Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Μπίμπου-Νάκου Ιωάννα, Επιστημονική Υπεύθυνη Υποδράσης 6.2, Αναπλ. Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Πανταζή Στεφανία, ΜΚΟ PRAKSIS, Κοινωνική Λειτουργός, Συντονίστρια Προγραμμάτων Θεσσαλονίκης
- Παντελιάδου Σουζάνα, Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Παπαδόπουλος Δημήτρης, Εκπαιδευτικός, Υποψήφιος Διδάκτορας, Τμήμα Κινηματογράφου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Παπαδόπουλος Ρένος, Καθηγητής στο Κέντρο για τις Ψυχαναλυτικές Σπουδές, Πανεπιστήμιο του Essex, Διευθυντής του Κέντρου για το Τραύμα, το Άσυλο και τους Πρόσφυγες, Μ. Βρετανία
- Παπαθανασίου Αθανασία, Κλινική Ψυχολόγος, Ομάδα Έργου Υποδράσης 6.1
- Παπαμιχαήλ Έλενα, Σύμβουλος Αγωγής Υγείας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου - Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
- Παρασκευόπουλος Στέφανος, Επιστημονικός Υπεύθυνος Δράσης 6, Καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- Πασιά Ελένη, Δικηγόρος, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες - Γραφείο Θεσσαλονίκης
- Σακκά Δέσποινα, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
- Στογιαννίδου Αριάδνη, Καθηγήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Συρρή Δέσποινα, Μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και Πρόεδρος της οργάνωσης Συμβίωση
- Τάκης Αντρέας, Επίκουρος Καθηγητής Νομικής Σχολής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

- Τσιούκας Γρηγόρης, Ειδικός Επιστήμονας στο Συνήγορο του Πολίτη
- Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
- Υψηλάντης Μιχάλης, Δάσκαλος – Διευθυντής 3^{ου} Δημοτικού Σχολείου Περαίας, Θεσσαλονίκης
- Φίγγου Ευαγγελία, Λέκτορας, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Φιλιππάτου Αμάντα, Επίκουρη Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Χατζηλάμπου Πέρσα, Ψυχολόγος, Ομάδα Έργου Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»
- Χατζηπέμου Θεολόγος, Ειδικός Παιδαγωγός, Σύμβουλος Ψυχικής Υγείας, Επόπτης Ψυχολόγων Δράσης 6 «Προγράμματα Ψυχολογικής Υποστήριξης»
- Χρυσοχόου Ξένια, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
- Ψάλτη Αναστασία, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, Αλεξάνδρειο Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης